

zayı düşürücü bir sebep saymıştır. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelîler'e göre gayri müslim fâilın Müslümanlığı kabul etmesi cezayı düşürür. Fâilın davadan önce tövbe etmesi, Hanefî ve Mâlikîler'in içinde yer aldığı ağırlıklı görüşe göre davayı düşürmez, diğer mezheplerde ise davanın düşeceği yönünde görüşler bulunmaktadır. Nihayet suçlunun ölümü halinde dava ve ceza düşmüş olur. Zina suçuna uygulanacak ceza yaptırımını fıkıh kaynaklarında ayrıntılı biçimde ele alındığı gibi zina fiilinin sıhrî haramlık doğurup doğurmadığı, zina mahsulü çocuğun (veled-i zinâ) nesebi ve kamuya açık görev ve hizmetlerde herhangi bir hak mahrumiyetine uğratılıp uğratılmayacağı gibi konular da tartışılmıştır. Özellikle veled-i zinâ ile ilgili tartışmaları -İslâm'ın suçların şahsîliği ilkesi zedelenmeden- zinanın büyük bir günah ve toplum yapısını tehdit eden açık bir kötülük olduğunu bilincini topluma yerleştirme gayretleri olarak görmek gerekir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Miskeveyh, *Tehzîbü'l-ahlâk* (nşr. Hasan Temîm), Beyrut 1398, s. 36; Mâverdi, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn* (nşr. Mustafa es-Sekkâ), Beyrut 1398/1978, s. 36; Râgib el-İsfahânî, *ez-Zer'â ilâ mekârimü's-ser'â* (nşr. Ebû'l-Yezîd el-Acemî), Kahire 1405/1985, s. 88-90, 117, 291, 314-315, 319; Gazzâlî, *İhyâ',* II, 21-60; IV, 17-20; a.mlf., *Mizânü'l-âmel*, Kahire 1328, s. 32-33, 96-102; a.mlf., *el-Erbâ'in fi usûli'd-dîn*, Kahire 1328, s. 245; Kâsânî, *Bedâ'i'*, VII, 33; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, Kahire 2004, IV, 215 vd.; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, Kahire 1968, IX, 34 vd.; Nevevî, *el-Mecmû',* XX, 3 vd.; M. Ebû Zehre, *el-Cerime*, Kahire 1976; Ahmed Fethî Behnesî, *el-Cerâ'im fi'l-fikih'l-İslâmî*, Kahire 1988; Sa'd Mersafî, *Şübühât hâvele ehadîsi'r-recm ve reddühâ*, Küveyt 1415/1994; Mehmet Boynukalın, *İslâm Hukukunda Zina Suçu ve Cezası* (yüksek lisans tezi, 1995), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; İsmail Acar, *İslâm Hukukunda Zina Suçu ve Cezası Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme* (doktora tezi, 1999), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Sâlih b. Nâsir el-Huzeyyim, *'Ukûbetü'z-zinâ ve şürûtu tenfîzihâ*, Demmâm 1422/2001; Mehmet Çelen, *İslâm Hukukunda Zina ve Recm*, İstanbul 2006; Hüseyin Esen, *İslâm Hukukunda Veled-i Zina*, İstanbul 2007; Hamza Aktan, "Recm Cezası Örneğinde Sosyal Değişim Olgusu ve Kur'an", *Çağımızda Sosyal Değişim ve İslâm (Kutlu Doğum 2002)*, Ankara 2007, s. 414-426; Yusuf Ziya Keskin, *Recm Cezası: Ayet ve Hadis Tahillleri*, İstanbul 2001; İbrahim Çalışkan, "İslâm Hukukunda Zina Suçunun Mahiyeti ve Cezası", *AÜİFD*, XXXIII (1992), s. 61-100; Muhsin Demirci, "Nesih Bağlamında Recm Âyeti Sorunu", *MÜİFD*, sy. 18 (2000), s. 101-119; Ömer Menekşe, "Osmanlı'da Zina Cezası Olarak Recm", *Mariye*, III/2, Konya 2003, s. 7-18; "Recm", *Mu.F.* XXII, 124-126; "Zinâ", a.e., XXIV, 18-47.

HÜSEYİN ESEN

Diğer Dinlerde. En iptidaisinden en gelişmiş olanına kadar bütün dinlerde zina

kavramının tanımı birbirine oldukça benzer unsurlardan meydana gelir. Toplulukça onaylanmış veya resmî olarak kabul edilmiş birliktelikler dışında gizlice yaşananlar veya tecavüz türünden teşebbüsler daima suç ve günah sayılmıştır. İptidai topluluklarda çok rastlanmasa da tabuların çiğnenmesinde yol açan gayri meşrû her türlü ilişki cezalandırılmıştır. Bu cezalandırma hem topluluğun hukukî normları çerçevesinde hem de dinî inançlar bağlamında icra edilmekteydi. Hukukî olarak zina suçu işleyenler öldürülür, topluluk dışına sürülür veya bedenlerinde iz bırakan bir işleme mâruz bırakılırdı. Meselâ Kuzey Amerikan kızilderililerinden Wydot kabilesinde zina işleyen kadının saçları çok kısa kesilir veya sol kulağı koparılırdı. Afrika'da Buşmen zencilerinde zina eden erkek ve kadının görünür yerleri dağlanırdı. Dinî bağlamdaki müeyyidelerin sonucu ise doğa üstü güçlerin lânetine mâruz kalırdı. Bu lânetin zânilere hastalık getirdiği, onları fakirleştirdiği veya öldürdüğü kabul edilirdi.

Zina ile ilgili ulaşılabilen ilk verilere Mezopotamya'daki çivi yazılı belgelerde rastlanır. Sumerler'e ait Ur Nammu ve Eşnunna, Bâbilliler'e ait Hammurabi kanunnâmelerinde zina hakkında çeşitli hükümler vardır. Zina suçundan mahkûm olan tarafların her ikisi de evliyse onlara verilecek ceza ölümdü. Taraflar ya suda boğulur ya kazığa oturtulur ya da yüksek bir yerden atılırdı. Eğer erkek kadının evli olduğunu bilmediğini iddia eder ve ispat edebilirse daha küçük bir ceza ile kurtulabilirdi. Tecavüz de zina kapsamında algılanmaktaydı. Evli olmayanların birlikteliği ise daha hafif cezalarla karşılanıyordu. Dünyevî cezaların yanında tanrıların lânetine mâruz kalmak kaçınılmaz bir durumdu. Roma hukukunda zina suçuna verilen cezalar erken dönemlerden son zamanlara kadar oldukça farklı aşamalar geçirmiştir. Roma hukuku metinlerinde "adulterium" olarak geçen zina fiili erken dönemlerde bazı haklardan mahrum bırakılmakla cezalandırılırdı. Konstantin'in Hıristiyanlığı kabulü ile zina suçunun karşılığı ölüm olarak tesbit edildi. Zerdüşti metinlerine göre zina, Ahura Mazda'yı inciten en ağır günah olup (Vendidad, 18:61-62) neslin bozulmasına yol açmaktadır (Dadistan-i Dinik, 77). İnsan, başkasının eşiyile sadece zina yapmaktan uzak durmakla kalmayıp onun aklını çelmekten ve eşinin yatağında ayrılmasına sebep olmaktan da sakınlıdır (Sad Dar, 305, 324). Zerdüştilik'te zina çok iğrenç ve âdi bir suç görülerek

bu işin ilk defa Pers mitolojisinde despotizmin sembolü olan Zahak ile annesi tarafından gerçekleştirildiği belirtilmiş, zina neticesinde ortaya çıkan kötü sonuçlar sıralanarak insanların bundan çekinmeleri istenmiştir (Dadistan-i Dinik, 71, 77). Söz konusu dinin metinlerine göre zina eden kadın cehennemde göğsünden asılacak, erkeği yılanlar yiyecektir (Arda Viraf, 171, 188, 191, 194-195, 197).

Budizm genel olarak cinselliğe olumsuz bakmakta, "samsara" döngüsünden kurtulmaya engel olduğunu kabul ettiği için bekârlığı teşvik etmektedir. Budizm'de temel ahlâk normu olan Beş Buyruk'tan üçüncüsü cinsel ahlâkla ilgili olup zina konusu dışında fuhuş, ensest ilişki, tecavüz ve mastürbasyon gibi konuları da içerir. Bu buyruğa uymama durumunda insan mânevî düşüşe uğramaktadır. Budizm'de kavram olarak zina evli bir kadınla ilişkiyle sınırlanmış olup bekâr bir kızla yapılan ilişki zina suçu teşkil etmemektedir (Anguttara Nikaya, I, 189; Sutta Nipata, 396). Bu dinin hükümleri arasında zina olayında kadına yönelik herhangi bir cezadan bahsedilmezken erkeğe yönelik cezalar vardır ve bunlar çeşitli şekilde icra edilebilir. Zina hem devlete hem aile namusuna karşı günah sayıldığı için suçlu hapsedilmekten öldürülmeye kadar çeşitli cezalara çarptırılırdı.

Hinduizm'de kadının eşine mutlak bağlılığı vurgulanmakta olup zina da bu bağlamda ele alınmıştır. Bu dinde zina (samgrahana) evli kadınla cinsel ilişkiye hasretilmiş, hatta yabancı evli bir kadına hediye vermek, onun elbisesine veya süs eşyasına dokunmak ve yatağın üzerinde onunla birlikte oturmak da zina kapsamında görülmüştür (The Laws of Manu, 8:357-358). Zina Hindu aile yapısını yıpratıcı ve sistemin bozma sonuçları doğuracağından (Bhagavad Gita, 1:41-43; The Laws of Manu, 8:353) bu dinin kaynaklarında geniş biçimde ele alınmıştır. Buna göre zina yapanın bu dünyada günleri kısalcak, öldükten sonra cehenneme gidecek, başkasının eşi hakkında zina yapmayı düşünen kişi gelecek doğumlarda sürünge haşere şeklinde doğacaktır (Vişnu Purana, 3:11). Hinduizm'de zina suçu için ceza tayininde tarafların ait oldukları kast önemli yer tutmaktadır. Bu suçun karşılığı olarak para cezası, demir çubukla dövme, iki parmağını keserek merkep üzerinde dolaştırılma, hapis, mal varlığına el koyma, cinsel organını kesme, yakma, saçlarını tıraş etme, köpeklerle parçalatma (The Laws of Manu, 8:364-385) gibi yaptırımlar ve

cezalar uygulanırdı. Eski Türkler'de de zina oldukça ağır bir suçtu. Zina ettiği ispat edilen taraflar iki hayvanın (çoğunlukla inek, manda, at) arasına bağlanır ve farklı yönlerde çekilen hayvanların arasında kalan zâninin vücudu parçalanırdı. Kutluk Türkleri'nde zina eden taraflar yakılırdı.

Yahudilik'te "niuf, zenut" gibi İbrâniceliklemlerle anlatılan zina en büyük suçlardan biridir. Erken dönemlerde zina kavramı büyük oranda kadının kocasının mülkü oluşu kavramıyla ilişkilendirilmişti. Kadın kocanın özel mülkü olduğuna göre zina doğrudan doğruya mülke tecavüz anlamına geliyordu (Çıkış, 20/13; Tesniye, 5/17). Bu hukukî anlayışın yanında dinsel bağlamda zina eden kirlenmiş kabul edilirdi (Levililer, 18/20). Sürgün sonrasında daha teolojik bir anlama bürünen zina Tanrı'ya karşı işlenen bir suç (Tekvîn, 20/6; 39/8-9) ve putperestlik olarak algılanmıştır (Hoşea, 1-3; Yeremya, 3). Zinanın On Emir'de şiddetle yasaklanması da (Çıkış, 20/13; Tesniye, 5/18) muhtemelen yine aynı dönemin ürünüdür. Zina eden yahudiler taşlanarak öldürülürdü (Tesniye, 22/24). Bunların yakıldığına (Tesniye, 38/24) ve çırılçıplak sokağa terk edildiğine dair referanslar da vardır (Hoşea, 2/5). Nişanlı kızla zina durumunda suçlunun recmedileceği Tevrat'ta belirtilmektedir (Tesniye, 22/13, 20-21, 23-25), evli kadınla zina durumunda da öldürüleceği kaydedilmektedir (Levililer, 20/10; Tesniye, 22/22). Rabbinik gelenek, şayet zina eden evli kadın kâhin sınıfından birinin kızı ise onun yakılarak cezalandırılmasını talep eder (Levililer, 21/9; Sanhedrin, XV/13; *The Code of Maimonides*, "Holiness: Forbidden Intercourse", 1/6).

Hıristiyanlık'ta zina her ne kadar kavram ve hüküm olarak yahudi şeriatından alınıp devam ettirilse de (Markos, 10/19; Luka, 18/20; Resullerin İşleri, 15/19-20) Hz. İsa tarafından bu kavramın kapsamı biraz daha genişletilmiş, insanın karşı cinse şehvetle bakışı dahi kalben zina kapsamında düşünülmüş (Matta, 5/27-28), boşandıktan sonra evlenme her iki taraf için zina sayılmış (Matta, 19/9; Markos, 10/11-12; Luka, 16/18), zina vb. cinsel suçlar toplu halde kötülenmiştir (Matta, 15/19; Markos, 7/21; Galatyalılar'a Mektup, 5/21). "Ruha karşı savaşılan beden şehvetlerinden sakının" önerisi (I. Petrus'un Mektubu, 2/11) dikkate alındığında zina kavramının bir nevi "zihinsel veya fiziksel bütün şehvî olgular, fuhşiyat" anlamında kullanıldığı söylenebilir. İncil'de zinaya bir ceza belirlenmemekle birlikte zina edenlerin yargılanacağı (İbrâniciler'e Mektup, 13/4), bu gibi

lerin Tanrı'nın egemenliğinde yer bulmaktan mahrum kalacakları (I. Korintoslular'a Mektup, 6/9-10) belirtilmiştir. Kutsal metinlerden anlaşıldığına göre Hz. İsa zina ederken yakalanmış bir kadına recm cezası uygulamamış (Yuhanna, 8/3-11), ancak zinanın boşama için yegâne sebep olduğunu vurgulamıştır (Matta, 19/9; Markos, 10/11-12; Luka, 16/18). Ayrıca Pavlus tarafından fuhuş yapanların toplumdan dışlanması önerilmektedir (I. Korintoslular'a Mektup, 5/1-2, 9-13). Daha sonraki dönemlerde kiliseler konuyla ilgili, süresi değişmek üzere kefare, geçici veya sürekli olarak toplumdan dışlama gibi cezaî düzenlemelerde bulunmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Moses Maimonides, *The Code of Maimonides (Mishneh Torah): The Book of Holiness* (trc. L. I. Rabinowitz – P. Grossman), New Haven 1965, IV. Kitap (Holiness); A. Galanti, *Asur Kanunu*, İstanbul 1933, s. 8-10, 23; W. Durant, *The Story of Civilization: Our Oriental Heritage*, New York 1942, s. 48, 127, 130, 246-247; L. Epstein, *Sex Laws and Customs in Judaism*, New York 1948, s. 152-216; E. Alabaster, *Notes and Commentaries on Chinese Criminal Law and Cognate Topics*, Taipei 1968, s. 187-188, 369-370; Mebrure Tosun – Kadriye Yalvaç, *Sumer, Babil, Assur Kanunları ve Ammi-Şaduqa Fermanı*, Ankara 1975, s. 82; E. G. Parrinder, *Sex in the World's Religions*, London 1980, s. 44-49, 54-58, 89-95; M. O'Connell Walshe, *Buddhism and Sex*, Kandy 1986, s. 1-3, 5-6, 8-13; Ranjana Kumari, *Female Sexuality in Hinduism*, Delhi 1988, s. 12-31; Mualla Türköne, *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü*, Ankara 1995, s. 173-214; H. T. Kreisel, *Maimonides' Political Thought: Studies in Ethics, Law and the Human Idea*, Albany 1999, s. 153; P. Harvey, *An Introduction to Buddhist Ethics: Foundations, Values and Issues*, Cambridge 2000, s. 71-74; R. F. Collins, *Sexual Ethics and the New Testament: Behavior and Belief*, New York 2000, s. 42-61; D. Keown, *Buddhist Ethics: A Very Short Introduction*, New York 2005, s. 54-60; P. B. Ebrey, "Confucianism", *Sex, Marriage and Family in World Religions* (ed. D. Browning v.dğr.), New York 2006, s. 367-450; Eldar Hasanov, *İslâm Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Yahudi Hukukunda Zina ve Benzeri Cinsel Suçlar* (yüksek lisans tezi, 2007), s. 13-32; P. P. Mishra, "Adultery in Hinduism", *Encyclopedia of Love in World Religions* (ed. Y. Kornberg G.), Santa Barbara 2008, I, 31-33; M. A. Buch, *Zoroastrian Ethics*, Charleston 2009, s. 122-128; M. Tsevat, "The Husband Veils a Wife (Hittite Laws, Sections 197-98)", *Journal of Cuneiform Studies*, XXVII/4, Cambridge 1975, s. 235-240; Feda Şamil Arık, "Eski Türk Ceza Hukukuna Dair Notlar I: Suçlar ve Cezalar", *TAD*, XVII/28 (1996), s. 13-15, 17-18, 20, 24-25, 47-49; J. A. MacCulloch, "Adultery-Primitive and Savage Peoples", *ERE*, I, 122-126; T. W. Rhys Davids, "Adultery-Buddhism", a.e., I, 126; W. M. Foley, "Adultery-Christian", a.e., I, 131-133; J. J. Modi, "Adultery-Persian", a.e., I, 133-134; F. William Hall, "Adultery-Roman", a.e., I, 134-135.

ELDAR HASANOV

ZİNBA' b. SELÂME

(زبا بن سلامة)

Kölesi Sender'i ağır şekilde cezalandırmasıyla bilinen sahâbî (bk. SENDER).

ZİNCİRLİ MEDRESE

Kırım'da XVI. yüzyıla ait medrese.

Kırım Hanı I. Mengli Giray'ın emri üzerine onun son saltanat döneminde (1467-1474, 1475-1476, 1478-1514) inşa edilmiş olup Bahçesaray'a bitişik Salacık'ta yer almaktadır. Salacık bölgesinde eskiden Kırım hanlarının ilk sarayları, I. Mengli Giray Han'ın türbesi, bir cami ve onun etrafında bir defin alanı bulunmaktaydı. Evliya Çelebi medresenin yanında güzel bir hamamdan bahsetmektedir. Son yıllarda yapılan kazı çalışmalarında bu hamamın kalıntılarına ulaşılmakla beraber bulgular eskiden bölgede yoğun bir yapılaşmanın varlığını ortaya koymaktadır. Medrese ve türbe arasında ayrıca mezarlar tesbit edilmiştir. Medresenin giriş kapısının üstündeki kitâbe metninde yapının I. Mengli Giray Han'ın emri üzerine 906 (1500-1501) yılında inşa edildiği belirtilmektedir. Zincirli Medrese'nin adı girişin üstünde asılan ve iki tarafa sarkan zincirden gelmektedir. Rivayete göre medresenin inşasında bizzat çalışan han bu zinciri ilme saygı göstergesi olarak girişe asmış ve ilk defa kendisi boyunu eğerek medreseye girmiştir. Fakat bilindiği üzere bu tip zincirler binaya atların girmesini engellemek amacıyla asılırdı. Zamanla giriş seviyesi yükseldiğinden zincir şimdi insan boyu hizasındadır. Giriş cephesinde üstü üç dilimli kemer şeklinde düzenlenmiş bir kitâbe vardır. Kitâbe medreseye ait olmayıp muhtemelen bölgede ortadan kalkmış başka bir yapıdan buraya sonradan nakledilmiştir. İç avludaki kemerin üzerinde ayrıca ikinci bir kitâbe mevcuttur.

Dikdörtgen planlı yapı 24 m. uzunluğunda bir cepheye sahiptir. Üstü açık olan avluda girişin karşısında "U" şeklinde sıralanan on üç medrese odasıyla dershane yerleştirilmiştir. Beşik tonozlarla örtülen bir mekânların önünde on kubbeli bir revak yer almaktadır. Bunlardan üç tanesi giriş kapısının bulunduğu doğu cephe duvarına dayanmakta, doğudaki orta revak-